

ISSN 2518-7503

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 14

Рівне – 2020

УДК 316.774:654.1

Немеш Олена

доктор психологічних наук, доцент,
професор кафедри вікової та педагогічної психології,
проректор з науково-педагогічної, навчальної
роботи та інформатизації
Рівненського державного гуманітарного університету
<http://orcid.org/0000-0001-8620-3279>.
DOI https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi14.166

ВПЛИВ МЕДІА НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Анотація У статті аналізується соціалізуючий вплив сучасних медіа на молодь, його позитивні та негативні наслідки. Розглядається медіаповедінка молоді як система дій особистості в медіапросторі, яка включає різноманітні форми медіаспоживання та медіавиробництва, що зумовлюються її медіавподобаннями і спрямовуються на задоволення комунікативних, інформаційних, когнітивних, культурних, рекреаційних та інших потреб. Визначаються особливості формування особистості сучасної молоді людини як представника «цифрового покоління». Особлива увага приділяється новим медіа, зокрема Інтернету, та тим можливостям, які він надає молоді для задоволення її потреб. Аналізується феномен інтернет-аддикції, його типи, прояви та ризики. Акцентується роль сім'ї як традиційного інституту соціалізації у формуванні медіаповедінки молоді.

Констатується, що медіасоціалізація, з одного боку, є соціалізацією, яка відбувається за активного втручання аудіовізуальних медіа, а з другого – є вимушеною самосоціалізацією, яка здійснюється в умовах недостатньої участі у житті й соціалізації дітей їх соціалізаційного оточення, передусім близьких і значущих дорослих. Формулюється висновок про необхідність формування медіакультури особистості, що визначається як готовність та підготовленість людини до ефективної взаємодії з медіа, як спосіб поведінки в інформаційному середовищі, що забезпечує мінімізацію ризиків медіавпливу.

Ключові слова: медіа, медіасоціалізація, кіберсоціалізація, медіаповедінка, молодь, інтернет-аддикція, кібер-булінг, медіакультура, медіаграмотність.

Постановка проблеми. У сучасних українських умовах становлення інформаційного суспільства виникає низка особливостей перебігу процесу соціалізації усіх верств населення. Це пов'язано зі нестабільною економічною ситуацією, політичними негараздами та військовою агресією на сході України. Нині інформаційний простір стає важливим чинником соціалізації молоді, виникає гостра необхідність дослідження впливу інформатизації на усі сфери життя людини. З появою електронних мас-медіа людство, зокрема й молоде покоління, змушене перебувати в особливих умовах існування – в медіасередовищі, що означає розвиток і функціонування людської спільноти, поперше, у світі (у сфері впливу) віртуальних образів (уявної, альтернативної реальності), по-друге – в умовах, коли фактично ігноруються відмінності між дорослими глядачами молодіжною медіа-аудиторією, по-третє – на тлі (у сфері впливу) постійно підвищеної агресії. І все це досить обмежено залежить від особистого вибору глядачів. Отже, виникає і дедалі міцнішає цілком природне припущення, що поява такого потужного соціалізаційного чинника, яким є сучасні мас-медіа, не може не позначитися на соціалізації прийдешніх медіа-поколінь. Внаслідок цього актуальним і своєчасним є привернення уваги до проблематики соціалізації молоді в сучасному медіасередовищі і передусім впливу його на перебіг і якість соціалізаційного процесу.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Можливості впливу нових медіа на процес соціалізації особистості досліджують зарубіжні та вітчизняні учені Абраменкова, Бутиріна, Гошовський, Кудашкіна, Мудрик, Гудсі, Данилова, Ліхтенштейн та ін. Медіа простір як феномен досліджували Луман, Маклюен, Бодріяр, Ліпман, Ноель-Нойман, Нардорф, Федоров. Теоретико-методичне обґрунтування феномену медіасоціалізації та кіберсоціалізації представлено в

дослідженнях Лучинкіної, Музиченко, Плешакова, Обідіної, Уголькова, Тадаєвої, Петрунько, Коломієць, Зінчиної та ін.

Мета статті. Медіапростір активно впливає на ціннісний світ молоді, її виховання та освіти, формуючи та змінюючи установки, моделі поведінки, діяльності і навчання. Отже, метою статті є визначення місця медіа в житті сучасної молоді та їхньої ролі в соціалізації молодої людини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Не применшуючи значущості інших чинників впливу на формування особистості молодої людини, наприклад, батьківської сім'ї, інституту освіти, однолітків, зазначимо, що ми, як і багато інших дослідників, акцентуємо на зростаючій ролі мас-медіа в житті сучасної молодої людини. Розширення числа радіо- й телеканалів, що конкурують між собою, ускладнення жанрово-тематичної структури їхніх програм, велика кількість різноманітної друкованої продукції, розвиток мережі Інтернет створили в останні роки якісно новий медіапростір, до якого людина «підключається» з раннього дитинства. Вирішальний вплив медіа на молодіжну свідомість дозволяє номінувати соціалізацію в сучасному інформаційному суспільстві як медіасоціалізацію. Отже, «поняття «соціалізація» сьогодні повинно включати як важливу складову частину адаптацію не тільки до соціальних зв'язків, але і до інформаційних посередників» (Луков, 2008). Під медіасоціалізацією розуміють складову процесу соціалізації людини інформаційного суспільства, яка здійснюється через нові медіа та заохочує до соціального досвіду людства кожного індивіда. Поряд із терміном «медіасоціалізація» зустрічається поняття «кіберсоціалізація», яке Петрунько (2007) визначає «як процес якісних змін структури самосвідомості особистості й мотиваційно-потребової сфери індивідуума, що відбувається під впливом і в результаті використання людиною сучасних інформаційно-комунікаційних, цифрових і комп'ютерних технологій у контексті засвоєння і відтворення культури в рамках персональної життєдіяльності»

Кіберсоціалізація стала складовою медіасоціалізації, вона забезпечує соціальний розвиток особистості через інтернет-простір та впливає на якісні зміни структури самосвідомості людини. Соціологічні аспекти кіберсоціалізації обумовлені її суперечливістю, яка полягає в тому, що кіберпростір розширює горизонти інтерсуб'єктивності життєвого простору особистості та при цьому приховує в собі серйозні загрози руйнування особистості, культури, не кажучи вже про можливість маніпулювання свідомістю особистості, що призводить до різних залежностей від Інтернету, віртуалізації свідомості тощо. За допомогою Інтернету молодь може брати участь в економічному, культурному, політичному, науковому житті суспільства. Однією, але дуже важливою особливістю кіберсоціалізації молоді, є можливість спілкуватися в Інтернетсередовищі в реальному часі. Але ці інтереси можуть носити як соціально корисний, гуманний, нейтральний характер, так і асоціальний і, навіть, антисоціальний.

Слід зазначити, що в процесі кіберсоціалізації перебудовуються всі без винятку сфери життєдіяльності людини (інформаційна, освітня, дозвіллева тощо). Крім того, Інтернет-простір істотно впливає на засвоєння соціальних норм, формування ціннісних просоціальних орієнтацій і є апробацією сімейних, громадянських, загальнолюдських форм поведінки. Наголосимо, що сучасні темпи життя людини спрямовані на такі орієнтири, які ґрунтуються на посиленій ролі сучасного інформаційного способу життя, тобто людину спонукають до того, щоб вона мала постійний доступ до Інтернет-простору для отримання інформації, що вможливорює використання цього простору як засобу неформальної освіти. Особливістю соціалізації людини в цьому віртуальному середовищі є її активність. Індивід у кіберпросторі перетворюється із соціального об'єкта на соціальний суб'єкт. Тому, кіберсоціалізація людини як складова медіасоціалізації, з одного боку, є інноваційним феноменом, з іншого – уже давно стала фактичною реальністю нашого світу, невід'ємною частиною соціалізації сучасної особистості, а також двигуном науково-технічного, економічного та соціального прогресу людського суспільства (Тадаєва, 2017).

Телебачення, інтернет та інші нові медіа для юних користувачів з технічних засобів комунікації перетворюються на особливе соціальне середовище, яке існує у віртуальній формі. Характеризуючи відносини особистості з медіа, ми використовуємо поняття «медіаповедінка», під якою розуміємо систему дій особистості в медіапросторі, яка включає різноманітні форми медіаспоживання і медіавиробництва, зумовлені її медіавподобаннями і спрямовані на

задоволення комунікативних, інформаційних, когнітивних, культурних, рекреаційних та інших потреб. Групи в соціальних мережах, комп'ютерні ігри, які поступово витісняють традиційні види дозвілля, фільми, музика, почуття і стосунки, весь речовинний, матеріальний світ – все це конструюється молодою людиною з фрагментів, що існують у цифровому форматі. В умовах комфортного для молодої людини цифрового простору вона швидко і легко адаптується до нього, приймає його правила існування. При цьому, з одного боку, нові медіа впливають на молодих користувачів, з іншого, медіа самі породжуються «цифровим поколінням» (Жилавська, 2007) або, як його ще називають, digitalnatives («цифрові туземці»), digitalnation («цифрова нація»), netgeneration («мережеве покоління»). Так іменують тих, хто був народжений після 1980 р. та дорослішав разом з бурхливим розвитком нових медіа. Зауважимо, що для України цей термін треба змістити ще на десять років, бо до нас новітні технології прийшли з запізненням у порівнянні з західними країнами. Також до переліку домінувань сучасної молоді слід додати термін «покоління Z», або «центеніали», які прийшли на зміну поколінням X та Y згідно популярній теорії поколінь Ніла Хоува та Уільяма Штрауса. Це діти, народжені після 1996 або 2000 рр. (за даними різних досліджень).

Американські дослідники Полфрі та Гассер з Беркманського центру з вивчення інтернету і суспільства при Гарвардському університеті змальовують «соціологічний портрет» цифрового покоління і відносить до його суттєвих рис такі, як «тотальна» креативність, інноваційність (відмова від застарілих і традиційних форм діяльності та стосунків); інформованість (завдяки постійній підключеності до інформаційних мереж і пошукової діяльності); «багатозадачність» (здатність вирішувати декілька когнітивних завдань одночасно). Серед «проблемних зон» дослідники визначають інформаційну переважаність, інтернет-аддикцію, контакти зі зловмисниками і доступ до небезпечного контенту (Годик, 2011). Американська дослідниця проблем взаємодії людини та технологій Теркл звертає увагу на таку особливість молоді, як «тривога невідключеності», яка може набувати рис паніки. Відомим є експеримент, коли 68 підліткам запропонували на вісім годин відмовитися від усіх гаджетів і зайнятися чим завгодно іншим. До кінця терміну дійшли лише 2 діти, інші ж визнали, що є залежними від цих речей; у деяких виникли нудота, пітливість, болі в животі, а троє зізналися у суїцидальних думках. Як тільки для них експеримент перервали, вони одразу почали дзвонити друзям, грати в комп'ютерні ігри, користуватися соціальними мережами (Мурашова). Аналогічний експеримент було проведено в університеті штату Меріленд (США): там на 24 години позбавили комп'ютера, мобільних телефонів, планшетів тощо студентів з 10 країн світу віком від 17 до 23 років. В результаті кожний п'ятий описав симптоми, подібні до симптомів абстинентного синдрому, по 11% зізналися у відчутті безпорадності та ізоляваності, 19% розповіли про те, що страждали, і тільки 21% визнали користь подібного досвіду (*Интернет и телефон вызывают у детей зависимость*)

Отже, зрозуміло, що більшість молоді розглядає інтернет як природне середовище проживання, як повітря, яким дихають. Воно може бути чистим, як після дощу, або загазованим і повним шкідливих речовин. Для старшого покоління медіапростір є безнадійно незрозумілим і, з огляду на це, якщо не ворожим, то недружнім, бо він не відповідає традиційним уявленням про культурні та духовні цінності, які виробило людство. І в цьому протиріччі закладено багато відповідей на непрості питання взаємин нинішніх поколінь.

Трансформації, що відбуваються в суспільстві під впливом нового медіапростору, призвели до закріплення у свідомості молоді таких цінностей, як право на свободу спілкування і самовираження, на доступ до матеріальних благ і свободу переміщення, право на шанобливе ставлення до своїх потреб, до особистого життя та власного часу. Це нові цінності, народжені новою епохою. І якщо традиційні мас-медіа підкорюються законам суспільства масового споживання і формують уніфікований, примітивний тип особистості, то нові медіа наслідують логіку постмодерну, де кожна людина довільно обирає власний унікальний стиль життя з його ідеологією, цінностями та інструментарієм і створює свою індивідуальну реальність.

Нові медіа дозволяють молоді вирішувати актуальні для неї завдання: зв'язки з відкритим світом для зовнішньої і внутрішньої комунікації, для самовираження, яке сьогодні стає однією з найважливіших цінностей, для управління власними ресурсами і самоорганізації і, нарешті, для

реалізації тих прав і свобод, які придбані нею у процесі розвитку суспільства. У молоді, як і у будь-якої іншої соціальної групи, у взаємодії з медіа формується певна медіаповедінка, яка характеризує її як частину стратифікованої спільноти. Нові медіа надали молодим людям нове середовище і засоби для соціалізації, тут вони не тільки експериментують зі своїм образом, але знаходять друзів, однодумців, вчаться спілкуватися і будувати стосунки. З одного боку, це має розвиваюче і терапевтичне значення при становленні особистості, але з іншого, стосунки, які будуються в онлайн, де в один-два кліка «мишкою» можна знайти друзів і також легко розлучитися з ними або бути залишеними, не є тотожними реальним. Не завжди усвідомлюють молоді люди і факту публічності інтернету, адже зафіксовані там відомості зберігаються дуже довгий час, їх важко видалити і зробити зовсім недоступними. Інтернет стає творчою лабораторією, в якій молоді користувачі вчаться мистецтву презентації себе зовнішньому світу в просторі, який здається більш безпечним, ніж є насправді. Те, що віртуальний образ так легко створити і зробити загальнодоступним, містить в собі ризик – через можливість маніпуляцій і фальсифікацій.

У ХХІ ст. змінилася сама природа ідентичності, причому не тільки для юних користувачів, а й для всіх, хто «живе» в мережевих спільнотах. Ідентичність людини, що живе у світі цифрових технологій, – це синтез образів, досвіду самовираження в реальному і віртуальному просторах. Найбільших змін зазнає соціальна ідентичність, яка тепер більше, ніж будь-коли, формується не тільки на основі слів чи дій самої особистості, але й того, що про неї говорять в інтернеті інші. Їхні оцінки та коментарі загальнодоступні, важко контрольовані і керовані (Годик, 2011). Не брати участь в онлайн-комунікації для представника «цифрового покоління» – це ризик опинитися на периферії, втратити друзів, бути виключеним зі спілкування, навіть обмеженим у розвитку певних навичок соціалізації в захоплюючій діяльності зі створення та експериментування з власною ідентичністю. Формування особистості сучасної молодої людини відбувається під впливом двох світів: реального та віртуального. У повсякденному житті підлітки самопрезентують себе за допомогою відомих маркерів – одягу, сленгу, причетності до «своїх» спільнот і субкультур.

У віртуальному ж світі вони так само виражаються, але відбувається це засобами цифрових технологій, що надає інтернет-простір. Створення власних сторінок у соціальних мережах, спілкування в них, обмін інформацією, участь у мережевих іграх та співтовариствах гравців – все це сприяє соціалізації особистості підлітка сучасного інформаційного суспільства. Горошко (2010, с.32) зауважує: «З розвитком і поширенням інтернету він поступово перетворюється на універсальний комунікативний простір, у якому запускаються механізми віртуалізації соціальності, яка є неминучим соціальним ефектом новітніх інформаційно-комунікативних технологій». Наукові праці, присвячені аналізу впливу медіа на особистість, що формується, акцентують увагу як на позитивних, так і на негативних наслідках такого впливу. До перших найчастіше відносять такі: інформаційна функція, релаксаційний, рекреаційний ефект, відволікання уваги від повсякденності, розширення життєвого світу людини тощо.

Говорячи про негативні наслідки впливу медіа, зазначимо, що це питання привертає до себе все більшу увагу дослідників. Якщо вивчення впливу телебачення на особистість, що формується, налічує більш ніж півстоліття, то ефекти від занурення в інтернет-простір тільки усвідомлюються спеціалістами. Когнітивна і психічна сфери особистості молодою людиною знаходяться у стадії формування, тому вона стає адресатом мало критичним і дуже емоційним. Усі пропонувані медіа змісти – важливі і незначні, забавні і трагічні, поверхневі і глибокі – для підлітка є рівнозначними, він їх не впорядковує і не розподіляє щодо їхньої значущості. У розвитку молодої людини можна виділити характерні для певного віку ознаки сприйняття. Проаналізуємо ці ознаки на прикладі телевізійних передач:

- дитина у віці 7-9 років часто сприймає зміст фільму як абсолютну правду, а свої переживання відтворює в іграх та малюнках;
- підлітки у віці 10-12 років починають шукати зразки для наслідування, ототожнюють себе з телевізійними героями, приймають їхні цінності, мотиви поведінки;
- у підлітків 13-15 років, зростає схильність до оцінювання подій і емоційність переживання;

- про свідоме сприйняття телебачення можна говорити лише у віці 16-18 років (Венчовска, 2018).

Сьогодні, коли медіа стали невід'ємною складовою нашого життя, обговорюється і досліджується феномен залежності від них. Якщо раніше ми могли говорити про своєрідну телеманію, то зараз частіше досліджують інтернет-аддикцію. За симптомами таку залежність можна ставити поряд з такими шкідливими звичками, як куріння, вживання алкоголю і наркотичних препаратів. У наукових джерелах інтернет-аддикція визначається як нав'язливе прагнення використовувати інтернет та надлишкове користування ним, неспроможність людини вийти з мережі та постійне бажання потрапити туди. Дослідники називають декілька її проявів. Перший з них – «цілеспрямоване очікування доступу до віртуального середовища. Потім з'являється стан ейфорії під час перебування у віртуальному просторі, зростає час, проведений перед монітором комп'ютера. Наступні симптоми обмежують соціальну активність індивіда: спершу людина починає ігнорувати членів референтних груп (родичів, найближчих друзів); далі вона відчуває себе некомфортно у реальності, поза віртуальним спілкуванням у неї виникає відчуття порожнечі, депресії, роздратованості (своєрідна «ломка»); зрештою, втрачається соціальна активність, наслідком чого може бути розпад сім'ї, проблеми з навчанням чи роботою тощо» (Римашевський, 2007). Фактично віртуальне середовище виглядає навіть більш адекватним, ніж реальний світ, віртуальний образ витісняє реальну особистість.

Можливість перевітлитися в когось, ким ти не є насправді, в «ідеальну особистість» відкриває для молодшої людини нові відчуття, адже відомо, що значна частина інтернет-адиктів обирає саме такі сервіси, які пов'язані з анонімним спілкуванням. Психологи виділяють декілька типів інтернет-аддикції: нав'язливий веб-серфінг, тобто довгі мандри в Інтернеті в пошуках інформації (не завжди корисної і потрібної); пристрасть до віртуального спілкування та віртуальних знайомств; ігрова залежність, захопленість комп'ютерними іграми, в тому числі в мережі; нав'язлива фінансова потреба – гра в азартні ігри в інтернеті, непотрібні покупки в інтернет-магазинах або участь в інтернет-аукціонах; пристрасть до перегляду фільмів через інтернет; кіберсексуальна залежність (Найдьонова, 2012).

Окрім інтернет-аддикції, також говорять про кіберхондрію (людина знаходить у себе симптоми хвороб, про які дізналася з медіа), кіберхворобу (головокружіння, сухість очей, болі у спині та ін.), Facebook-депресію (негативні відчуття від відсутності або надлишковості контактів у соціальній мережі, а також почуття неповноцінності при зіставленні свого життя з віртуальним образом «друзів»), «ефект Google» (людина впевнена, що знання не потрібні, тому що все можна швидко знайти через пошукову систему), номофобію (боязнь залишитися без мобільного телефону), синдром фантомного дзвінка (людині здається, що його телефон дзвонить) (*Интернет и телефон вызывают у детей зависимость*).

У наукових джерелах виділяють також кілька видів залежності з огляду на те, до чого сформувалася пристрасть у конкретного індивіда. Перший вид – «кіберсекс». Люди, які страждають від нього, відвідують, завантажують чи продають в інтернеті матеріали порнографічного характеру або фантазують про це у рольових, спеціалізованих чатах. Другий вид – залежність від віртуальних знайомств. Сюди відносять молодь, яка активно відвідує різноманітні чати та онлайн-служби знайомств. Наслідки цієї залежності – подружні зради та дестабілізація сімейного життя. Третій вид – онлайн-ігри та аукціони. Значна частина молоді віддає перевагу комп'ютерним іграм з віртуальними партнерами чи купівлі-продажу на віртуальній біржі. Вони люблять відвідувати віртуальні казино, портали інтерактивних ігор, електронні аукціони чи брокерські контори, витрачаючи значні суми коштів. Ще один вид залежності – інформаційне перевантаження. Велике розмаїття інформації в інтернеті створило особливий тип поведінки, при якому людині просто необхідно постійно переглядати різноманітні інтернет-ресурси у пошуках інформації. Молодь, яка страждає цим видом залежності, проводить багато часу в накопиченні та організації матеріалів різної спрямованості. Нав'язлива потреба у таких пошуках інформації призводить до зниження продуктивності роботи. Будь-який з перелічених вище видів залежності від віртуального середовища є однаково небезпечним і свідчить про відхилення від норми (Римашевський, 2007).

Хоча інтернет-аддикцію доки не вважають психічним захворюванням, окремі країни занепокоєні нею, адже за даними різних джерел, до 10% користувачів мережі страждають на неї. Так, у Фінляндії юнакам з інтернет-залежністю надають відстрочку від служби в армії, а Китай ще 2008 року заявив про те, що буде лікувати від цієї хворобливої пристрасті. Правда, є думка, що проблема інтернет-залежності дещо надумана чи перебільшена, мовляв, будьяке нове явище завжди викликає у певної частини людей побоювання, а інша частина фанатично їм захоплюється. «Кількість інтернет-адиктів не більша, ніж «макдональдз-залежних», але від Інтернету користі все ж більше», – вважають прибічники такої думки. Спеціального аналізу заслуговує і такий феномен сучасного інтернет-простору, як кібер-буллінг – це напади з метою завдання психологічної шкоди, які здійснюються через електронну пошту, сервіси миттєвих повідомлень, у чатах, соціальних мережах, на web-сайтах, а також за допомогою мобільного зв'язку (Найдьонова). Така багаторазово повторювана агресивна поведінка має на меті зашкодити людині і базується на дисбалансі влади (фізичної сили, соціального статусу в групі). Як правило, саме підлітки найчастіше стають як об'єктами буллингу, так і ініціаторами його. Відома жорстокість, притаманна саме підлітковому віку, сьогодні набуває нових форм, відповідних сучасним реаліям. Кібер-буллінг включає низку форм поведінки (від жартів, що не сприймаються всерйоз, до психологічного віртуального терору), яка завдає непоправної шкоди, призводить до суїцидів і смерті. Є навіть поняття булліциду – загибелі жертви внаслідок буллингу.

Американські дослідники виділили вісім основних типів буллингу (Найдьонова, 2018):

1. Перепапки – обмін короткими запальними репліками між двома та більше людьми, що розгортається зазвичай у публічних місцях глобальної мережі (форуми, чати, обговорення постів чи світлин). Можуть перетворюватися на затяжний конфлікт.

2. Нападки, постійні виснажливі атаки – повторювані образливі повідомлення, спрямовані на жертву (наприклад, sms-повідомлення, постійні дзвінки); трапляються також у чатах, форумах, навіть в онлайн-іграх.

3. Наклепи – поширення принизливої неправдивої інформації. Текстові повідомлення, фото, пісні, які часто мають сексуальний характер.

4. Самозванство, втілення в певну особу – переслідувач позиціонує себе як жертву, використовуючи її пароль доступу до аккаунту в соціальних мережах, у блозі, пошті, системі миттєвих повідомлень, або ж створює «клон»-аккаунт із аналогічним нікнеймом та здійснює від імені жертви негативну комунікацію.

5. Ошуканство, видурювання конфіденційної інформації та її розповсюдження – отримання персональної інформації і публікація її в інтернеті або передача тим, кому вона не призначалася.

6. Відчуження. Будь-якій людині притаманне бажання бути включеною в групу. Виключення ж із групи сприймається як соціальна смерть. Що більшою мірою людина виключається із взаємодії, то гірше вона почувається й то більше падає її самооцінка. У віртуальному середовищі це може призвести до повного емоційного руйнування особистості.

7. Кіберпереслідування – приховане вистежування жертви з метою організації нападу, побиття, звалтування тощо.

8. Хепіслепінг – назва походить від випадків в англійському метро, де підлітки ляскали перехожих, тоді як інші записували це на камеру мобільного телефону. Зараз ця назва закріпилася за будь-якими відеороликами із записами реальних сцен насильства. Ці ролики розміщують в інтернеті, де їх можуть передивлятися тисячі людей без згоди жертви.

Таким чином, інтернет-простір, комп'ютерні мережі здатні впливати на формування негативних психологічних установок у молоді. Безумовно, в сучасних умовах неможливо (та й неправильно) повністю ізолювати молоду людину від використання ресурсів інтернету. Однак повинні існувати дієві способи нейтралізації негативного інформаційного впливу комп'ютерних мереж. Особливу роль у цьому процесі повинні відігравати традиційні інститути соціалізації особистості, перш за все сім'я і освіта. Зацікавлена участь дорослих, здатних об'єктивно оцінити ресурси, якими послуговується їхня дитина, і здійснити їхню фільтрацію, дозволить правильно зорієнтувати молоду людину в інформаційних потоках. Основи медіапоевдінки підлітка все ж таки закладаються в родині. Це досліджували, наприклад, німецькі соціологи (Зандер, 2007). Від медіабіографії покоління батьків, особистих преференцій, стилю комунікації, а також від

концепції виховання і поглядів кожного члена родини на медіа залежить тип медіаповедінки особистості, що формується.

«Сімейний клімат» і комунікаційний стиль сім'ї накладають відбиток на ставлення до мас-медіа. Батьки своєю поведінкою і стилем виховання можуть створити для дітей рамки, які допомогли б їм здобути власний досвід у ставленні до медіа. Важливо, яке ставлення до суті медіа виказують батьки, наприклад, схвалення, заперечення, підтвердження, відхилення, емоційне чи раціональне, позитивне чи негативне підсилення. Від батьків діти отримують концептуальні знання та дії щодо мас-медіа.

Дослідження з теми «Родина і мас-медіа» показують:

- що соціальна й медійна поведінка у родині тісно пов'язані між собою;
- що медійна поведінка є складовою частиною повсякденного досвіду та світоглядного спрямування;
- що в загальному контексті родини значення медіа змінюється для її окремих членів або ж вони взаємно впливають одне на одного;
- що значення медіа залежить від того, в яких життєвих умовах перебуває та чи інша сім'я (прошарок, доходи, рівень освіти, місце проживання, розмір помешкання, форма сім'ї) (Зандер, 2007).

Не повинна залишатися осторонь від розглянутої проблеми і держава. Назріла необхідність визначення твердих критеріїв допущеності розміщення в мережах певних видів інформації. Варто виробити дієві механізми обмеження доступу різних вікових категорій користувачів інтернету до окремих сайтів. Потрібно законодавчо закріпити відповідальність власників сайтів за зміст розташованих інформаційних матеріалів. Зрештою, необхідно пам'ятати, що для того, аби повернутися до реального світу, реальних друзів, до самих себе, достатньо просто вимкнути комп'ютер.

Результати соціологічного дослідження «Життєвий світ підлітків Рівненщини» проведені в 2017 р. (об'єкт дослідження – учні 7, 9 і 11 класів середніх навчальних закладів; за репрезентативною вибіркою опитано 950 школярів Рівного підтверджують значущу роль нових медіа в житті молоді. Комп'ютер для сучасної дитини – не невідомий технічний пристрій, а цілком знайомий і постійно використовуваний агрегат. За даними зазначеного дослідження, 95 % опитаних мають його вдома, а 98% заявили, що вміють ним користуватися, 95 % респондентів зареєстровано в соціальних мережах, а найбільш популярними цілями користування інтернетом є спілкування та прагматичні навчальні практики. Якщо враховувати розповсюдження «карманних» девайсів (смартфонів, планшетів тощо), то стає зрозумілим, що практично завжди дитина має можливість користуватися перевагами «нових медіа», а контроль з боку батьків за тим, як саме використовує дитина цифрові технології, стає вкрай ускладненим. Перегляд телевізійних програм як дозвольна практика, за даними порівняльного аналізу результатів досліджень жителів м.Рівне 1998 р. та 2017 р., став менш розповсюдженим видом медіаповедінки: якщо за результатами дослідження у 1998 р.¹ 74 % школярів щоденно дивились телевізор, то дослідження 2017 р. продемонструвало зниження долі таких підлітків до 35%. Загалом же і перегляд телебачення, і спілкування в соціальних мережах посідають 2-3 рангове місце в структурі дозвілля, поступаючись прослуховуванню музичних записів (що, у свою чергу, є складовою медіаповедінки, адже для отримання, зберігання, розповсюдження та прослуховування музики використовується весь арсенал медіагаджетів – від телефонів до комп'ютерів).

Дослідження 2017 р. року зафіксувало помітну трансформацію структури вільного часу підлітків. Найбільш розповсюдженими заняттями у вільний час серед опитаних нами підлітків є прослуховування музичних записів, спілкування у соціальних мережах, просто відпочинок, зустрічі з друзями, перегляд телевізійних передач, комп'ютерні ігри. Підкреслимо, що саме ці

---

¹ За репрезентативною вибіркою було опитано 1200 підлітків віком від 12 до 17 років, що мешкають у м. Рівне.

дозвільні практики утворюють типовий для цієї соціокультурної спільноти стиль життя. Порівняно з аналогічним дослідженням 1997 р., коли перегляд телебачення займав перше місце серед видів дозвільної діяльності, ми спостерігаємо його витіснення різними видами інтернет-практик.

Таким чином, сучасні підлітки – це перше покоління, яке народилося в епоху Інтернету. Вони не пам'ятають, яким було життя без гаджетів, і проводять зі смартфонами і планшетами більше восьми годин на день. Цифровими додатками вони користуються так само природно, як дихають. Покоління Z не ділить світ на цифровий і реальний, їх життя плавно перетікає на екран і назад. Принципіальна властивість нового покоління полягає в тому, що у нього в крові високі технології, з якими воно поводить на зовсім іншому рівні, ніж навіть представники попередніх поколінь. Це покоління народилося в епоху постмодернізму і глобалізації і виросло в світі, в якому можливості просто безмежні, а ось часу на все не вистачає. Саме тому його представники адаптувалися до необхідності дуже швидко оцінювати і просівати величезні обсяги інформації. Суспільство схильне або критикувати молодість за те, що вона щось робить інакше, або романтизувати її. Однак насправді «цифрове покоління», або покоління (Z) знаходиться десь посередині. Його представники стикаються з проблемами, що виникають на певному життєвому етапі у всіх: розставанням з батьками, початком кар'єри, формуванням особистої ідентичності. Однак їм доводиться робити це в стрімку технологічну епоху. Незважаючи на таку обізнаність молоді щодо сучасних медіа, ризики і загрози віртуального світу актуалізують так звану «хибну соціалізацію» (за Штомпокою). Тому дуже важливо не залишати молоду людину сам на сам з цим світом, а цілеспрямовано впливати на формування у підлітка медіакультури, адекватної викликам часу. Формування медіакультури особистості як певний результат її медіасоціалізації є актуальним та затребуваним в умовах інформаційно насиченого суспільства з відкритим доступом до будь-якої медійної інформації в глобальному віртуальному просторі. При цьому під медіакультурою на особистісному рівні ми розуміємо здатність людини ефективно взаємодіяти з мас-медіа, адекватно поводитися в інформаційному середовищі (Коновалова, 2004). Близьким до нашого тлумачення медіакультури є таке: «Медіакультура особистості – це діалоговий спосіб взаємодії з інформаційним суспільством, який включає ціннісний, технологічний та особистісно-творчий компоненти та призводить до розвитку суб'єктів взаємодії» (с. 9).

Характеристиками медіакультури, які розкривають її сутність, є:

- «медіаобізнаність» – характеристика медіакультури, яка відображає ступінь засвоєння особистістю системи знань про засоби масової комунікації, їхню історію та особливості функціонування, користь і шкоду для людини, уміння убезпечити себе від негативних інформаційних впливів і вільно орієнтуватись у світі інформації;

- «медіаграмотність» – характеристика медіакультури, яка стосується вміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомоги медіазасобів, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують;

- «медіакомпетентність» – складова медіакультури, що забезпечує розуміння особистістю соціокультурного, економічного і політичного контексту функціонування медіа, засвідчує її здатність бути носієм і транслятором медіакультурних смаків і стандартів, ефективно взаємодіяти з медіапростором, створювати нові елементи медіакультури сучасного суспільства [9].

Висновки і перспективи подальших розвідок. Підсумовуючи зазначене вище, підкреслимо, що для попередження ризиків медіасоціалізації, підвищення соціальної та психологічної безпеки підлітків у медіапросторі, для успішного формування медіакультури особистості необхідними є такі кроки. Перш за все усвідомлення та обговорення проблеми медіасоціалізації сучасної молоді. По-друге, прийняття на себе відповідальності всіма членами інтернетспільноти: як творцями сервісів і розробників програмних продуктів, так і простими користувачами. По-третє, формування у молодих українців медіакультури, яке б відбувалося на рівні традиційних соціалізаційних інститутів, перш за все сім'ї та освіти. В нашій країні прийнято «Концепції впровадження медіаосвіти в Україні», яку було прийнято ще у 2010 р., передбачено

«забезпечення всебічної підготовки дітей і молоді до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою медіа, формування у них медіаобізнаності, медіаграмотності і медіакомпетентності відповідно до їхніх вікових та індивідуальних особливостей» (Найдьонова, 2012) Важливою умовою повноцінної реалізації цієї концепції, в першу чергу, є впровадження відповідних курсів в середніх навчальних закладах. Будемо сподіватися, що майбутня аудиторія медіа, основу якої складає сучасна молодь, все більше буде набувати статусу повноцінного співучасника і партнера в комунікаційному процесі. У такому випадку можна буде говорити про культуру комунікації як уміння усвідомлено сприймати, критично осмислювати, інтерпретувати медіатексти з метою розширення загальних, соціокультурних та професійно значущих знань, комунікативних та творчих здібностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Венчковська, М. (2018) *Дитина в світі мас-медіа. Що втягує твою дитину?* Взято з <ftp.honoratki.nazwa.pl\u0026uaa/MasMedia...Mas-Media5.pdf>.
2. Годик, Ю. О. (2011) *Угрозы и риски безопасности детской и подростковой аудитории новых медиа*. Взято з <http://www.mediascope.ru/node/841>.
3. Горошко, О. І. (2010) *Гендерні аспекти Інтернет-комунікацій*: (Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. соціолог. наук). Харків.
4. Жилавская, И. В. (2007, 20-21 ноября) . *Информационные медиа*. «Медиаобразование: от теории – к практике» : сборник материалов Всероссийской научно-практической конференции «Медиаобразование в развитии науки, культуры, образования и средств массовой информации». Томск: НОУ ВПО ТИИТ. Серия «Библиотека САМО».
5. Зандер, Е.(2007) *Медіа в юнацькому віці*. Взято з <http://www.ji.lviv.ua/n46texts/sander.htm>.
6. Зінчина, О. (2017) *Медіасоціалізація сучасної молоді: виклики і відповіді*. Взято з <https://periodicals.karazin.ua/ssms/article/view/10283>
7. Інтернет и телефон вызывают у детей зависимость. Взято из <http://ivona.bigmir.net/deti/schoolboy/309819-Internet-i-telefonvyzyvajut-u-detej-zavisimost>.
8. Коновалова, Н.А. (2004). *Развитие медиакультуры студентов педагогического вуза*. (автореф. дисс. на соискание учен. степени кандидата пед. наук). Вологда.
9. *Концепція впровадження медіа-освіти в Україні*. Взято з <http://h.ua/story/294365>
10. Луков, А. В. (2008). Социология телевидения: становление научной дисциплины. *Информационный гуманитарный портал «Знание. Понимание. Умение» – Социология*. №3. Взято из http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/2008/3/Lukov_AV2/;
11. Лук'янчук, С.В.(2019) *Медіасоціалізація та кіберсоціалізація як складові формування особистості*. Взято з https://nadc.org.ua/docs/Conferencia/2019/Conferencia_mat_20191205.pdf#page=124
12. Мироненко, Г. (2007). Часові профілі «залежних» та «вільних» споживачів телевізійної продукції. *Соціальна психологія*. 2 (22). 168-175.
13. Мурашова, К.(2012) *Кого боятся подростки*. Взято из <https://snob.ru/selected/entry/45522>.
14. Найдьонова, Л. (2018) *Кібер-булінг: небезпечно віртуальне «бикуння»*. Взято з <http://old.mediasapiens.ua/material/1152>.
15. Найдьонова, Л.А., Иванов, В. Ф., Волощенко, О. В., Дзюба, Д. Ю. та ін. (2012). *Вплив медіа на розвиток особистості. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник*. – Київ: Центр вільної преси.
16. Петрунько, О.В. (2007) *Соціалізація в умовах медіа середовища: актуальність проблеми*. Взято з <http://ap.uu.edu.ua/article/260>
17. Петрунько, О. В. (2010) *Соціалізація дитини в агресивному медіасередовищі*. (Автореф. дис. д. психол. наук). Інститут соц. та політ. психології НАПН України. Київ.
18. Римашевський, Ю. *Віртуалізація молоді як соціально-психологічний феномен сучасності*. Взято з <http://www.ji.lviv.ua/n46texts/rymashevskij.htm>
19. Тадаєва, А.В. (2017) *Кіберсоціалізація як складова соціалізації дітей молодшого шкільного віку в умовах інформаційного суспільства*. Взято

http://www.ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/nauk_vid/rio_old_2017/vh/v42/32.pdf

20. Facebook-депрессия и эффект Google. (2013) *Восемь новых психических недугов из-за Интернета и гаджетов*. Взято з <http://korrespondent.net/lifestyle/health/1615998-facebook-depressiya-i-effekt-google-vosem-novyh-psihicheskikh-nedugoviz-za-interneta-i-gadzhetov>

REFERENCES:

1. Vyenchkovska, M. (2018) Dytyna v sviti mas-media. Shho vtyaguye tvoyu dytynu? Vzyato z <ftp.honoratki.nazwa.pl>uaa/MasMedia...Mas-Media5.pdf>.
2. Godik, Ju. O. (2011) Ugrozy i riski bezopasnosti detskoj i podrostkovoju auditorii novyh media. Vzyato z <http://www.mediascope.ru/node/841>.
3. Horoshko O. I. (2010) Henderni aspekty Internet-komunikatsii.: (Avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia dokt. sotsioloh. nauk). Kharkiv.
4. Zhilavskaja I. V. (2007, 20-21 nojabrja). Informacionnye media. «Mediaobrazovanie: ot teorii – k praktike»: sbornik materialov Vserossijskoj nauchno-prakticheskoi konferencii «Mediaobrazovanie v razvitii nauki, kul'tury, obrazovanija i sredstv massovoi informacii». Tomsk: NOU VPO TIIT. Serija «Biblioteka SAMO».
5. Zander, E. (2007) Media v yunatskomu vitsi. Vzyato z <http://www.ji.lviv.ua/n46texts/sander.htm>.
6. Zinchyna, O. (2017) Mediasotsializatsiia suchasnoi molodi: vyklyky i vidpovidi. Vzyato z <https://periodicals.karazin.ua/ssms/article/view/10283>
7. Internet i telefon vyzyvajut u detej zavisimost'. (2011) Vzyato iz <http://ivona.bigmir.net/deti/schoolboy/309819-Internet-i-telefonvyzyvajut-u-detej-zavisimost>.
8. Konovalova, N.A. (2004). Razvitie mediakul'tury studentov pedagogicheskogo vuza. (avtoref. diss. na soiskanie uchen. stepeni kandidata ped. nauk). Vologda.
9. Kontseptsiiia vprovadzhennia media-osvity v Ukraini. (2016) Vzyato z <http://h.ua/story/294365>
10. Lukov, A. V. (2008). Sociologija televidenija: stanovlenie nauchnoj discipliny. Informacionnyj gumanitarnyj portal «Znanie. Ponimanie. Umenie» – Sociologija. №3. Vzyato iz http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/2008/3/Lukov_AV2/
11. Lukianchuk, S.V. (2019) Mediasotsializatsiia ta kibersotsializatsiia yak skladovi formuvannia osobystosti. Vzyato z https://nats.org.ua/docs/Conferencia/2019/Conferencia_mat_20191205.pdf#page=124
12. Myronenko, H. (2007). Chasovi profili «zaleznykh» ta «vilnykh» spozhyvachiv televiziinoi produktsii. Sotsialna psykholohiia. № 2 (22). 168-175.
13. Murashova, K. (2012) Kogo bojatsja podrostki. Vzyato iz <https://snob.ru/selected/entry/45522>.
14. Naidonova, L. (2018) Kiber-bulling: nebezpechne virtualne «bykuvannia». Vzyato z <http://old.mediasapiens.ua/material/1152>.
15. Naidonova L.A., V. F. Ivanov, O. V. Volosheniuk, D. Yu. Dziuba ta in. (2012). Vplyv media na rozvytok osobystosti. Mediaosvita ta mediahramotnist: pidruchnyk. – Kyiv: Tsentr vilnoi presy.
16. Petrunko, O.V. (2007) Sotsializatsiia v umovakh media seredovyschcha: aktualnist problemy. Vzyato z <http://ap.uu.edu.ua/article/260>
17. Petrunko, O. V. (2010) Sotsializatsiia dytyny v ahresyvnomu mediaseredovyschchi. (avtoref. dys. dok. psyhol. nauk). Instytut sots. ta polit. psyholohii NAPN Ukrainy. Kyiv.
18. Rymashevskiy, Yu. (2017) Virtualizatsiia molodi yak sotsialno-psykholohichni fenomen suchasnosti. Vzyato z <http://www.ji.lviv.ua/n46texts/rymashevskiy.htm>
19. Tadaieva, A.V. (2017) Kibersotsializatsiia yak skladova sotsializatsii ditei molodshoho shkilnoho viku v umovakh informatsiinoho suspilstva. Vzyato z http://www.ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/nauk_vid/rio_old_2017/vh/v42/32.pdf
20. Facebook-депрессия и эффект Google. (2013) *Восемь новых психических недугов из-за Интернета и гаджетов*. Взято з <http://korrespondent.net/lifestyle/health/1615998-facebook-depressiya-i-effekt-google-vosem-novyh-psihicheskikh-nedugoviz-za-interneta-i-gadzhetov>

THE IMPACT OF THE MEDIA ON THE SOCIALIZATION OF MODERN YOUTH**Olena Nemesh**

*Doctor of psychological sciences, Professor of the Department
age and pedagogical psychology,
Vice-rector for scientific and pedagogical, educational
work and information*

Rivne State Humanities University

<http://orcid.org/0000-0001-8620-3279>

DOI https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi14.166

Abstract. *The article deals with the socializing influence of modern media on young people in the conditions of the media society, its positive and negative consequences. Media space actively influences the axiological world of young people, its education and education, forming and changing settings, behavioral, activity and learning patterns. The media behavior of youth has been considered as the system of personality actions in the media space, which includes various forms of media consumption and media production determined by young people's media preferences and aimed at satisfying communicative, informational, cognitive, cultural, recreational and other needs. The peculiarities of the formation of a young person's personality of the modern "digital generation" under the dual influence of the real and virtual worlds have been studied. Particular attention has been paid to the new media, in particular the Internet and the opportunities it provides to young people to meet their needs. The phenomenon of Internet addiction, its types, manifestations and risks have been analyzed. The attention has also been paid to the role of the family as a traditional institution of socialization in shaping the media behavior of young people. It is stated that media socialization, on the one hand, is a socialization that occurs through the active interference of audiovisual media, and on the other - is a forced self-socialization, which is carried out in conditions of insufficient participation in life and socialization of children of their socializing environment, especially close and significant adults. The conclusion has been made on the necessity of forming a media culture of a person as a person's ability to effectively interact with the media, to adequately behave in the information environment as the way of minimizing the risks of media influence.*

Key words: *media, media socialization, cyber socialization, media behavior, youth, Internet addiction, cyber bullying, media culture, media literacy.*

Стаття надійшла до редакції 27.01.2020

З М І С Т

Бабій М. Вплив трудової міграції батьків на мотивацію до навчання першокласників.....	5
Балашов Е. Концептуальні характеристики метакогнітивного моніторингу навчальної діяльності студентів.....	12
Barchi В. Mobbing in professional environment	22
Безлюдна В., Павелків В., Осмак Л. Психологічні особливості соціально-перцептивних оцінок в системі «старшокласник-вчитель».	27
Былинская Н. Социальные представления об отцовстве у мужчин и женщин, состоящих и не состоящих в браке	35
Вакуленко Ю. Сенсомоторний батьківський опитувальник: адаптація на українській вибірці нормотипових дітей та дітей з розладами аутичного спектра	42
Гошовська Д., Фінів О. Психологічні особливості гандикапізму як негативного й упередженого ставлення до людей з вадами здоров'я	53
Дрозд Л. Соціально-психологічний супровід процесу формування життєвого цілепокладання у підлітків з інтелектуальними порушеннями	59
Дучимінська Т., Хлівна О., Ключко Л. Психологічний аналіз дослідження та психокорекції життєвої стійкості у студентів.....	66
Журавльова О., Журавльов О. Нейропсихологічні механізми розвитку прокрастинації.....	73
Камінська О. Особистісні детермінанти конфліктності в підлітковому віці	84
Каргіна Н., Рубський В. Світоглядна основа психологічного благополуччя особистості	90
Каряка І., Токар К. Гендерні особливості прояву стереотипів професійної діяльності юнаків.....	97
Korniienko I. The narrative component of the life scripts analysys.....	103
Корчакова Н.В. Розвиток просоціальності підлітків у контексті формування внутрішньої структури групи	109
Коць М., Давидюк К. Особливості соціального інтелекту дітей підліткового віку з вадами психофізичного розвитку.....	118
Коць М., Цвігун О. Психологічний аналіз емоційного вигорання у студентської молоді ...	125
Литвиненко С. А., Ямницький В. М. Становлення ігрової терапії в психоаналітичних школах А. Фрейд та М. Кляйн.....	130
Магдисюк Л., Притка І. Психологічні особливості прояву самотності у юнацькому віці	136
Магдисюк Л., Павлова Б., Гнатойко І. Медико-психологічне консультування осіб з серцево-судинними захворюваннями.....	144
Марченко Е. Анализ заблуждений относительно метафорических ассоциативных карт как инструмента психологической помощи	150
Мельник А., Магдисюк Л., Ключко Л. Вплив успішності та емоційно-психологічного клімату на девіантну поведінку підлітків.....	160
Немеш О. Вплив медіа на соціалізацію сучасної молоді	166
Назаревич В. Функції остракізму в освітньому середовищі	177
Ногачевська І., Івашкевич Е. Психологічні традиції щодо проблеми розуміння художніх текстів.....	187
Павелків Р.В., Кулакова Л., Кулаков Р. Особливості адаптації працівників психологічної служби системи освіти до умов професійної діяльності.....	194
Синюк Д. Взаимосвязь стилей семейного воспитания старшекласников и их гендерных представлений.....	200
Федоренко Р., Фенина О. Психологічні особливості особистості, потерпілої від сексуального насильства.....	209
Федоренко Р., Дучимінська Т. Аналіз впливу психосексуальної привабливості партнерів на задоволеність шлюбом на різних стадіях подружнього життя.....	215
Хомич І. Вікові особливості прояву особистісних характеристик молодших школярів.....	221

Нуравтсева Н. Facilitative aspects of learner`s autonomy	226
Шемчук О. Результати емпіричного дослідження формування професійного мислення у майбутніх молодших спеціалістів – жінок-військовослужбовців Державної прикордонної служби України	233
Шмарова Н. Економічна депривація як негативний чинник психогенези особистості: теоретичний ракурс проблеми.....	244
Юрченко В., Грищук М. Теоретичні засади досліджень впливу сім'ї на невротизацію дітей та шляхів її ранньої психокорекції	251
Відомості про авторів	258

